

A group of children are sitting in a cinema, looking towards the screen. They are holding drinks and some are eating popcorn. The scene is dimly lit, typical of a movie theater.

**VERKENNING
VAN KLEINSCHALIGE
FILMVERTONING**

FILM
Kennis
centrum

**NATTE
HARING**

LAAT DE TEGENGESTELDE BEWEGING SAMENKOMEN.

I. VOORAF

De Associatie van Nederlandse Filmtheaters werd opgericht in 1984 en ging eind 2004 op in de Nederlandse Vereniging van Bioscopen en Filmtheaters. Sindsdien zijn de kleine filmtheaters langzaam maar zeker uit beeld verdwenen. De filmhuizen die geen lid waren van de Associatie en de nieuwe filmhuizen die sinds de opheffing ervan opkwamen zijn nooit in beeld geweest: niet bij elkaar, niet bij andere vertoners, niet bij brancheorganisaties of -koepels en niet bij hogere overheden.

Er is dan ook weinig bekend over die filmhuizen. Dat geldt trouwens ook voor de kleine filmtheaters. Hooguit zijn van die laatste wat adressen bekend. Eerlijk gezegd zijn we met zijn allen het overzicht kwijt dan wel kwijtgeraakt. Ook onderling is hooguit sprake van een heel klein kringetje van bij elkaar bekende filmhuizen.

Onzichtbaarheid is een probleem. Niemand weet of hij iets mist, niemand weet of hij iets kan betekenen. Niemand weet, behalve de laatste in de rij, wat beleid tweeeebrengt, wat in de uitvoering beter kan, wat mist, overbodig is, of wat al gebeurt. En vice versa weet niemand, behalve de eerste in de rij, wat al goed is, wat niet meer nodig is, waar het aan schort, of welk opstapje voldoende is.

We signaleren een soort dubbele ontwikkeling in de omgeving die we kennen. Enerzijds zien we een behoefte aan en uitbreiding van lokale en nabije filmvertoning met daarbij een behoefte aan kennis, aan samenwerking of een klankbord. Anderzijds signaleren we een soort miskennis, de kleine filmvertoners zijn te klein, ontvangen geen steun, lijken niet serieus genomen te worden.

Het lijkt ons vruchtbaarder als deze tegengestelde beweging juist samenkomt in plaats van zich verder van elkaar verwijderd. Zodat miskennis plaats kan maken voor positieve waardering. Uit ervaring in Oost-Nederland weten we dat dit werkt. Dit raakt ook aan het thema regionalisering waarbij een grotere rol voor het lokale uitgangspunt zou zijn.

Tijdens het onderzoek voor deze verkenning werden we nog ingehaald door de praktijk. Kwetsbaarheid van de kleine vertoners werd opeens ernstig duidelijk. Op korte termijn dienen oplossingen gevonden te worden voor de filmhuizen om vertoningen mogelijk te blijven maken. Die vertoningen worden vanuit diverse hoeken nogal bedreigd.

Het gaat bij de kleinere vertoners zelden om fundamentele discussies. Er is soms wel een bepaalde mate van frustratie die in feite gevoed wordt door fundamentele kwesties

maar dat wordt zelden op de spits gedreven. Het gaat altijd om oplossingen. Hoe krijgen we dat voor elkaar in de praktijk? De basis staat buiten kijf en wordt niet benoemd. Iedereen is het eens als het gaat om het belang van filmvertoning en hoe dat werkt in de buurt. Waar het om gaat is of en hoe we dat besef van dat belang ook in de praktijk omzetten. Dat is een eenvoudige maar belangrijke les.

Dit onderzoek beoogt dan ook meer dan een inventarisatie te zijn. Het wil ook een aanzet zijn voor een vervolg. Het gaat niet alleen om te weten wat er is en het daarbij laten.

December 2021

Dick Smits

Hidde de Vries

FILM
Kennis
centrum

**NATTE
HARING**

INHOUD

I. VOORAF	03
II. WERKWIJZE	06
III. HET SPEELVELD	08
IV. DE CIJFERS	13
1. Algemeen	13
2. Kleine filmtheaters en filmhuizen, spreiding	21
3. Kleine filmtheaters en filmhuizen, aard en inhoud	24
3.1. Programma	24
3.2. Voorstellingen	26
3.3. Locatie	27
3.4. Zelfstandigheid	29
3.5. Directe omgeving	31
V. TOT SLOT	35
1. Samenvatting	35
2. Conclusies / Aanbevelingen	36
3. Contact	41
4. Dank / Verantwoording	42

II. WERKWIJZE

De verkenning kent drie onderdelen: een inventarisatie van filmhuizen; een enquête; gesprekken met medewerkers van deze filmhuizen.

Het veld van de spreiding van filmcultuur in Nederland kent een grote, of beter vele kleine, blinde vlekken. Het is grotendeels terra incognita. Dat wilden we in kaart brengen.

Daarbij wilden we niet alleen in kaart brengen als een optelsom van speldenprikken gelijk een verzameling exotische exemplaren die gedetecteerd zijn. Nee, we wilden niet alleen weten waar de kleine vertoners zich bevinden, **ook wat ze vertonen, hoe vaak ze vertonen, wat hun functie is.** We willen weten waar behoefte aan is en waar totaal geen behoefte aan is. En dat kan een breed scala aan behoeften zijn. Uit oriënterende gesprekken kwamen trefwoorden naar voren als samenwerking, kennis, erkenning en continuïteit, en dat op diverse gebieden variërend van bedrijfsvoering tot programmering.

Om te beginnen zijn de vertoners opgespoord. Een heel klein deel was bekend. Het grootste deel was monnikenwerk. Hiervoor zijn duizenden cultureel maatschappelijke voorzieningen, variërend van grote culturele centra tot kleine dorpshuizen, een voor een gescand op de daar plaatsvindende activiteiten en de daarbij horende contactpersonen. Alle gemeenten zijn daarop nagelopen. Daarnaast waren, voor zover beschikbaar, lijsten van leden van koepelorganisaties voor kleine kernen en dorpswerk een uitgangspunt

van de zoektocht. Ook hier ging het om duizenden adressen. Verschillende van deze koepelorganisaties hebben ook een oproep om informatie geplaatst onder hun leden. Ook de Vereniging Nederlandse Gemeenten heeft zo een oproep geplaatst. Contactgegevens van kleine filmtheaters waren reeds bekend. Deze zijn openlijk toegankelijk via hun branchevereniging.

Vervolgens is een enquête opgesteld en uitgezet onder alle filmhuizen. In een online bijeenkomst is vooraf geïnformeerd bij kleine filmhuizen of de enquête de juiste insteek had. De enquête werd anoniem ingevuld. De respons was, zonder herinnering, bijna 40 procent. Het betrouwbaarheidsniveau van deze enquête was hiermee 85 procent en de foutmarge 10 procent. De verdeling over Nederland van de respondenten was representatief.

Tenslotte is in meerdere sessies met filmhuizen en kleine filmtheaters gesproken over hetgeen er speelt bij deze kleinschalige vertoners. Dat waren open gesprekken met een flexibele agenda waar zowel problemen, juichmomenten als ook behoeften, verwachtingen en wensen aan de orde kwamen.

Het resultaat, hier te lezen in papieren of in pdf-versie, wordt tevens verspreid, gedeeld en bediscussieerd met betrokkenen en andere geïnteresseerden in diverse bijeenkomsten over het land op locaties in de provincies Utrecht, Friesland, Limburg en Overijssel.

III. HET SPEELVELD

Er is een glijdende schaal die loopt van filmbezoek in een bioscoop tot filmbezoek in het dorpshuis. Voor de duidelijkheid: aan deze schaal wordt geen waardeoordeel gekoppeld, het een is niet beter dan het ander, wel anders.

Ondanks dat het een glijdende schaal is, zijn er daarbinnen grofweg vier segmenten te onderscheiden. Harde afbakeningen van de segmenten zijn lastig. Zo kun je vanuit de techniek gezien in een ander segment vallen dan wanneer de films of de organisatie het uitgangspunt is, desalniettemin:

- Bioscopen
- Grote filmtheaters
- Kleine filmtheaters
- Filmhuizen

Het verschil tussen bioscopen en filmtheaters zal voor vrijwel iedereen duidelijk zijn. Ook al groeien die twee langzaam naar elkaar toe, er blijft een verschil in organisatie, bedrijfsvoering, ambiance en programma. Achter de schermen is met name het al dan

niet hebben van winstoogmerk een sterk onderscheidend kenmerk tussen bioscopen en filmtheaters. Voor het scherm uit zich dat vooral in het film- en horeca-aanbod. In de praktijk gaat het verschil voor de bezoeker behalve om het filmaanbod om een scala aan faciliteiten, denk aan beeld, geluid, stoelen, drank- en popcornverkoop, moeite die het kost om er te komen en nog wat zaken.

Ongeveer de helft van de Nederlandse bioscopen behoort tot een internationaal concern. De andere zijn zogenaamde onafhankelijke bioscopen. Dat zijn bioscopen in handen van zelfstandige ondernemers die een of enkele bioscopen exploiteren. Een aantal daarvan zijn arthouses: bioscopen met een (toegankelijke) filmhuisprogrammering. Deze arthouses vormen een bijna natuurlijke overgang tussen bioscoop en het filmtheatersegment.

Net als de bioscopen zijn de filmtheaters er ook in soorten en maten. **Die filmtheaters worden onderverdeeld in grote en kleine filmtheaters, en nog verder in filmhuizen.** De filmtheaters heetten vroeger filmliga, filmclub of filmhuis maar zijn zich langzaam maar zeker filmtheater gaan noemen. **Vandaar dat die term filmhuis vrijkwam die wij nu gebruiken voor kleine of wellicht beter kleinschalige vertoners die structureel vertonen en die zich primair toeleggen op filmhuisfilms. De onderverdeling zegt het al: grootte is het belangrijkste kenmerk.**

De grote filmtheaters vertonen dagelijks en hebben bijna allemaal twee of meer zalen. De kleine filmtheaters hebben vrijwel nooit dagelijkse programmering en hebben één zaal. Meestal is dat geen eigen zaal. Men vertoont veelvuldig in een schouwburg, theater of een cultureel centrum. Vaak maakt men daar dan ook gebruik van andere faciliteiten zoals de kassa of techniek. Maar ook bij de grote filmtheaters zien we een aanzienlijk deel waarbij film- en podiumkunsten in eenzelfde pand worden gecombineerd en waarbij faciliteiten worden gedeeld. Hier is dan echter meestal sprake van één organisatie waarbij filmvertoning de boventoon voert.

In de bedrijfsvoering is er ook onderscheid tussen grote en kleine filmtheaters met betrekking tot financiering en personeel. De grote filmtheaters zijn merendeels gesubsidieerd en hebben (deels) betaalde krachten terwijl de kleine filmtheaters geheel op vrijwilligers drijven en niet gesubsidieerd worden. Een ander onderscheid, dat verbonden is aan zowel de locatie als aan de financiering, is de aard en grootte van de aanvullende of ondersteunende horeca bij de grote filmtheaters die net als bij de bioscopen een belangrijke pijler vormt. Deze, en daarmee haar inkomsten, ontbreekt vrijwel geheel bij de kleine filmtheaters.

Filmhuur

Huren is wellicht een misleidende term, maar deze term is wel duidelijk in het gebruik. In feite gaat het om het betalen van vertoningsrechten. Vertoningsrechten worden door bioscoop of filmtheater / filmhuis direct betaald aan een filmdistributeur of aan FilmService. FilmService is een private onderneming die bemiddelt tussen filmdistributeur en filmvertoner. NVBF-leden mogen niet bij FilmServicefilms huren. Zij huren hun films bij de filmdistributeurs. Een film huren bij een filmdistributeur is geen recht van een filmvertoner, maar een gunst van de filmdistributeur. Niet NVBF-leden mogen bij FilmService of bij de diverse filmdistributeurs films huren. De filmdistributeurs hebben hun filmverhuur aan niet-NVBF-leden echter grotendeels uitbesteed aan FilmService. Dat is voor hen minder bewerkelijk. In de praktijk loopt huren van films door niet-NVBF-leden via FilmService dat daarmee min of meer een monopoliepositie heeft. Via deze constructie is er sprake van een scheiding in de markt.

Een ander groot verschil tussen de grote en de kleine filmtheaters en ook tussen de kleine filmtheaters en de filmhuizen is de actualiteit die mogelijk is in programmering. Terwijl bioscopen en grote filmtheaters zich vooral richten op premières (de eerste filmcyclus of eerste omloop), zijn de kleine filmtheaters en de filmhuizen vooral aangewezen op de tweede of derde cyclus waarbij ze de films pas weken of maanden na de landelijke première kunnen vertonen.

De (kleine) filmtheaters onderscheiden zich verder van de filmhuizen door hun lidmaatschap van de branchevereniging Nederlandse Vereniging van Bioscopen en Filmtheaters (NVBF), dat eigen toetsingscriteria hanteert. De filmhuizen zijn daar geen lid van, vooral omdat ze niet aan de technische eisen van toetsing voldoen.

Techniek

De kwaliteit van consumentenelektronica liep een aantal jaar geleden voor op die van de bioscoop. Lichtopbrengst, pixels, zwartwaarden, surround sound, het deed niet onder voor de bioscoop van weleer. Afgezien van niet technische aspecten zoals ambiance, avondje uit en dergelijke, was het grootste verschil met de bioscoop vooral de grootte en daarmee toch weer de kijkervaring. Technische criteria zijn onderdeel van de eisen om in aanmerking te komen voor lidmaatschap van de NVBF. Artikel 1.1. van het Huishoudelijk Reglement over lidmaatschapscriteria meldt dat men verplicht is om "Te beschikken over een 35mm projector en/of het theater moet beschikken over een digitale projector met het vermogen van minimaal 2K". Een middenklasse beamer en een blu ray zijn hier in theorie al voor geschikt. De meeste kleine filmhuizen mikken wat hoger omdat ook de lens, de lichtopbrengst, het geluid et cetera van belang zijn. Zij waren de eersten die compleet digitaal vertoonden. Maar zij vertonen meestal niet via DCP zoals de bioscopen en het merendeel van de filmtheaters. Een DCP (Digital Cinema Package) bestaat uit een aantal digitale bestanden die op een zeer specifieke manier zijn samengesteld om zo te kunnen worden afgespeeld op een digitale cinema server. Die server stuurt de film naar de digitale projector. Aanschaf- en onderhoudskosten van zo een systeem zijn vele malen hoger dan een beamer. DCP gaat zowel om kwaliteit en standaardisering, als om beveiliging. Het is mede vanuit anti-piraterij oogpunt gemaakt maar in principe kan het bestand op elke computer vertoonbaar zijn.

Afgezien van dit lidmaatschap van de NVBF is tussen een klein filmtheater en een filmhuis geen hard criterium voorhanden om een scheiding aan te brengen. Het is een

glijdende schaal waar net zoveel overeenkomsten als verschillen in aan te wijzen zijn.

Nog meer dan de kleine filmtheaters bevinden de filmhuizen zich in multifunctionele centra in vaak nog wat kleinere gemeenten. Bij gemeenten met een klein filmtheater gaat het dan gemiddeld om ongeveer 50.000 inwoners terwijl gemeenten met een filmhuis gemiddeld ongeveer 40.000 inwoners huisvesten. Hierbij stuwen enkele grotere gemeenten het gemiddelde nog redelijk op. Het aantal filmvertoningen van de filmhuizen ligt gemiddeld beduidend lager dan dat van de kleine filmtheaters. In de programmering, de kern van het bestaan van elk filmtheater, in de aard van de films, is daarentegen weinig afwijkends te zien. Het merendeel van de films, ook bij de filmhuizen, is overal de meer toegankelijke filmhuisfilm. Bij meer vertoningen is uiteraard meer variatie mogelijk en komen er ook minder toegankelijke films aan bod.

Tenslotte wordt er bij de filmhuizen vaak met andere techniek film vertoond, alhoewel er ook kleine filmtheaters zijn die niet met DCP vertonen. Ook dit is een glijdende schaal.

Organisatiegraad

In tegenstelling tot de concerns maar gelijk aan de onafhankelijke bioscopen zijn de filmtheaters sterk individueel. Ieder heeft een geheel eigen bedrijfsvoering. Desalniettemin is een deel georganiseerd in enkele overlegverbanden voor met name kennisdeling en lobby zoals de NVBF en het Nederlands Filmtheater Overleg. Als erkend lid van de NVBF deelt men ook mee in het lage btw- en buma/sena-tarief.

Een deel van de kleine filmtheaters was voorheen in diverse verbanden sterk regionaal georganiseerd vooral om de programmering te vergemakkelijken. Na en vanwege de digitalisering zijn die verbanden grotendeels opgeheven. De derde categorie, de filmhuizen, is landelijk nergens vertegenwoordigd. Alleen in Overijssel kunnen zij lid zijn van de regio-organisatie die daar actief is.

Er is een aantal regio-organisaties waar ook een beperkt aantal kleine filmtheaters lid van is. Van de oorspronkelijke zes van deze organisaties zijn alleen die in Overijssel en in Gelderland nog min of meer actief. **Alleen in Overijssel kunnen filmhuizen daar lid van zijn.** De overige regio-organisaties zijn vanwege bezuinigingen, veranderde speerpunten in het beleid, dan wel vanwege het vertrek van de enthousiaste vrijwilliger die de kar trok, al jaren slapend dan wel opgeheven. Sinds de opkomst van de filmeducatiehub zien we deze regionale organisaties wel af en toe weer als partner genoemd worden.

Nieuwe alternatieve circuit

Voor zover bekend, vooral vanuit Overijssel en Friesland, zijn de filmhuizen veelal sterk vergelijkbaar met de kleine filmtheaters. De programmering en de bezoekersaantallen komen sterk overeen, ze worden gerund door vrijwilligers en ze vertonen professioneel. Deze filmhuizen opereren vooral vanuit multifunctionele centra en kulturhusen. Deze centra zijn vaak goed geoutilleerd met grote multifunctionele zalen. Ze vormen naast de reguliere bioscopen en filmtheaters, die premièrefilms vertonen, het nieuwe alternatieve vertoningscircuit. Alternatief hier in de zin van verder aanvullend voor spreiding en ter plaatste aanvullend op het culturele aanbod. Sommige filmhuizen bestaan al decennia. Een deel van hen is bijna ten onder gegaan aan de schaalvergroting van filmtheaters waarin zij niet konden meekomen. Een ander deel bestaat sinds de oprichting van kulturhusen ongeveer 15 jaar geleden. Deze laatste zijn tevens pioniers omdat zij openbare filmvertoning opnieuw moesten uitvinden terwijl zij geen gebruik mochten maken van de gangbare brancheverenigings- en distributiekkanalen.

IV. DE CIJFERS

1. Algemeen.

Bovenstaande korte impressie wordt hier gevolgd door cijfers en grafieken. Met hulp van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, lijsten van landelijke en provinciale koepels voor dorpshuizen en kleine kernen, en oproepen van deze koepels, en lijsten van de Nederlandse Vereniging van Bioscopen en Filmtheaters (NVBF) en door het langdurig systematisch doorzoeken van openbare gegevens per provincie, gemeente, stad, dorp, podium, cultureel centrum en dorpshuis is gekeken naar filmvertoning. Soms zijn gangbare lijsten aangepast omdat er filmvertoners op staan die niet meer actief zijn of vice versa die dat juist wel zijn geworden. Zo is een beeld ontstaan van het speelveld van de filmvertoning.

Dit is de eerste inventarisatie op dit gebied in Nederland. Natuurlijk, er zullen zeker nog meer filmhuizen zijn in Nederland. Daarmee is dit 'werk in uitvoering'. We gaan ervan uit dat het niet uitputtend is wat we hebben gevonden maar we zijn er zeker van dat het meeste boven water is gekomen.

Indien in onderstaande aantallen van voorstellingen en bezoek worden weergegeven dan gaat het om cijfers van 2019, van vóór Covid-19. Dat is het laatste mogelijke ijkpunt. Voor aantallen filmvertoners is gekeken naar de actuele situatie.

Zichtbaarheid

Met name de kleinste filmvertoners ontbraken tot op heden veelal in alle overzichten. Daarmee waren zij zeer onzichtbaar. Dat geldt niet of in veel mindere mate voor de andere grotere filmvertoners. Behalve uiteraard door hun grootte en daarmee hun duidelijke aanwezigheid in Nederland of hun regio zijn zij ook bijna allemaal verenigd in clusters, verenigingen, concerns en wat dies meer zij. Zichtbaarheid naar publiek maar ook naar distributeurs of overheden is voor hen daarmee veel sterker realiseerbaar.

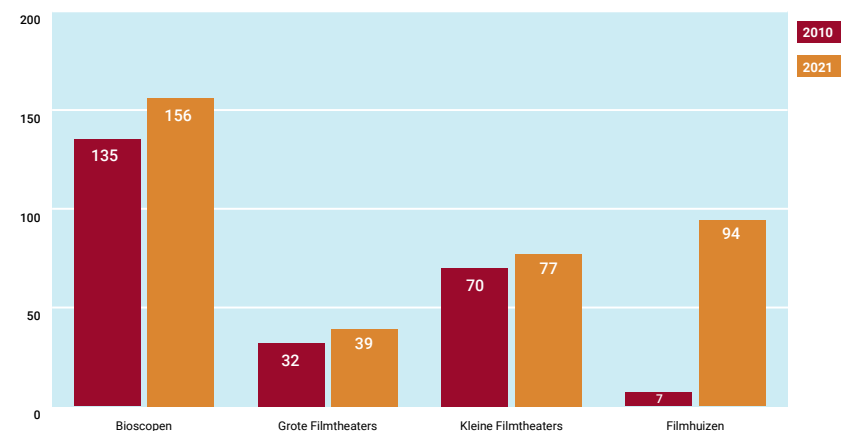
In tien jaar tijd groeide het aantal grote filmtheaters en het aantal bioscopen met ruim 20 respectievelijk ruim 15 procent. Bij de bioscopen zijn de laatste jaren een aantal onafhankelijke bioscopen opgekocht of samengevoegd door de concerns en verder is er nieuwbouw gepleegd. Zowel buiten- als binnenkant zijn daarmee niet meer vergelijkbaar met een decennium terug.

Bij de filmtheaters zijn een aantal kleine filmvertoners groot geworden en er zijn wat kleine filmtheaters afgevallen terwijl er ook nieuwe bijkwamen. Ook hier is tevens op een aantal plekken nieuwbouw gepleegd of is industrieel erfgoed geschikt gemaakt voor filmvertoning. Bij de kleine filmtheaters worden ook 13 filmtheaters gerekend die

bekend staan als 'intern'. Zij vertonen in een bioscoop.

Filmhuizen waren tot voor kort onbekend. Alleen in Overijssel waren, en zijn zij nog steeds, verenigd en daarmee breder bekend. In 2010 waren daar 7 filmhuizen. **In de voorliggende verkenning worden er nu in heel Nederland 94 gesignaleerd. Die zullen niet allemaal nieuw zijn. Ze waren voorheen gewoon grotendeels niet gezien buiten hun eigen directe omgeving. Met deze nieuwe inventarisatie blijken er nu 171 kleine vertoners en 195 grote vertoners te zijn.** In zulke absolute aantallen is dat bijna een balans. Behalve de filmhuizen zijn al de andere filmvertoners, bioscopen en filmtheaters, lid van de NVBF.

Grafiek 1. Indeling van vertoningsplekken naar soort en aantal

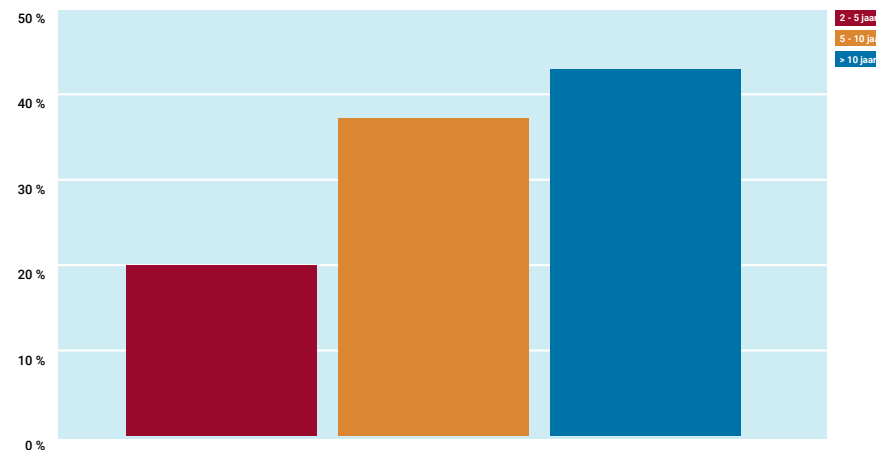

Net als de filmtheaters bestaan de meeste filmhuizen al jaren. Uit de enquête blijkt dat tachtig procent van hen al langer bestaat dan 5 jaar. **Bijna 43 procent bestaat langer dan 10 jaar.** Toch is nooit iemand op het idee gekomen om verder te kijken dan dat ene filmhuis om de hoek.

Onontdekt

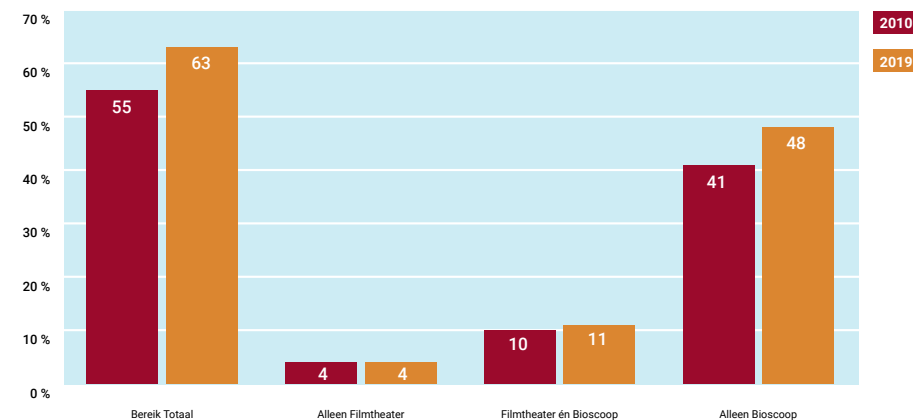
De filmhuizen zijn niet nieuw. Wij kennen ze pas sinds kort. Sommigen bestaan slechts enkele jaren, andere bestaan al 40 jaar. Deze laatste zijn opgericht in de tijd waaruit ook de (grote) filmtheaters stammen. Bij een aantal grote filmtheaters is inmiddels een 'nieuwe' generatie opgestaan die daar nu aan het roer staat. Bij de kleine filmhuizen lijkt dat minder het geval. Ze hebben, soms noodgedwongen, een andere afslag genomen, zijn eenvoudig nooit veranderd, en bestaan nog steeds. De eerste filmkulturhuizen (filmhuizen in een kulturhus) bestaan inmiddels 15 jaar. Na de Nederlandse digitaliseringsslag in 2012 zijn ook een aantal kleine filmtheaters analoog aan de filmhuizen gaan werken maar filmtheater blijven heten. Vice versa zijn er ook filmhuizen die de slag maken naar filmtheater en dan lid worden van de NVBF.

Grafiek 2. Leeftijd filmhuizen

Ruim 60 procent van de Nederlanders gaat naar de film. Dit percentage stijgt het laatste decennium gestaag: in 2010 was het 55 procent, in 2019 was dat 63 procent. Het percentage van de Nederlanders dat alleen naar het filmtheater gaat, klein dan wel groot, en niet naar de bioscoop is al die tijd met ongeveer 4 procent stabiel gebleven. Ook het deel dat zowel een bioscoop als een filmtheater bezoekt is ongeveer gelijk gebleven: 11 procent in 2010 en 10 procent in 2019. **Dat betekent uiteindelijk dat een kwart van alle Nederlandse filmbezoekers naar het filmtheater gaat.**

Grafiek 3. Bereik van bioscopen en filmtheaters in percentages

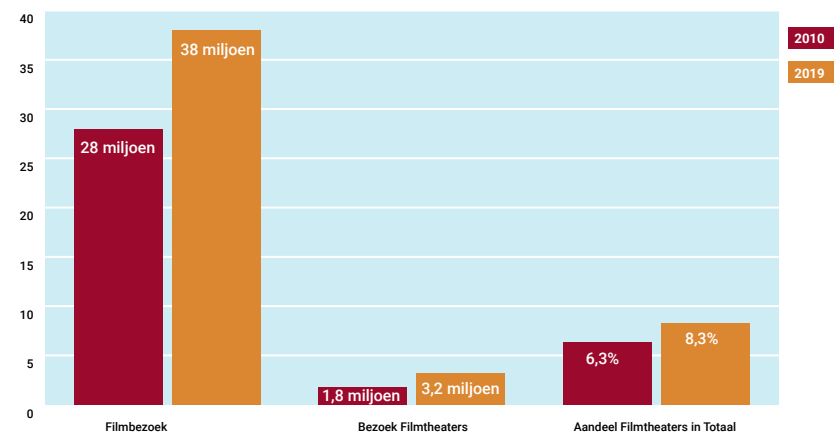

Het filmbezoek is de afgelopen jaren flink gestegen van 28 miljoen in 2010 naar 38 miljoen in 2019. Het aantal bezoeken bij filmtheaters is meer dan evenredig toegenomen van 1,8 miljoen in 2010 tot 3,2 miljoen in 2019. Daarmee is ook het aandeel van de filmtheaters in het totale filmbezoek in deze jaren gestegen en wel van 6,3 naar 8,3 procent.

Dit zijn landelijke cijfers. Uiteraard kan het in elk gemeente of provincie anders zijn. Zo is het aandeel van de filmtheaters in Overijssel al jaren hoger. Daar was het in 2010 al 8,7 procent en steeg het in 2019 naar een aandeel van 12,5 procent.

Dit alles betekent dat de bezoekfrequentie van de filmtheaterbezoeker veel sterker omhoog is gegaan dan die van de bioscoopbezoeker. Of dat betekent dat de unieke bezoekers, zij die alleen naar het filmtheater gaan en niet naar de bioscoop, vaker gaan of dat dit ook geldt voor de bezoekers die naar zowel bioscoop als naar filmtheater gaan is niet duidelijk. Meer mensen gaan vaker naar het filmtheater.

Grafiek 4. Filmbezoek en aandeel filmtheaters in het filmbezoek

Aandeel

De absolute aantallen relativeren voor sommigen wel enigszins de stijging van het aandeel van filmtheaters in de filmvertoning. In harde absolute cijfers zijn de bezoercijfers van de bioscopen veel hoger dan die van de grote filmtheaters. Op hun beurt ontvangen de grote filmtheaters meer bezoek dan de kleine filmtheaters. Maar dat is geen argument om hen niet serieus te nemen en dat geldt daarmee ook verderop in de steeds kleinschaligere keten. Het aandeel van de filmtheaters in de Nederlandse filmvertoning in 2019 was ruim 8 procent. Dat van de kleine filmtheaters in de filmtheatervertoning is bijna 14 procent. Dat van de filmhuizen binnen het 'kleine' segment is naar schatting 20 procent.

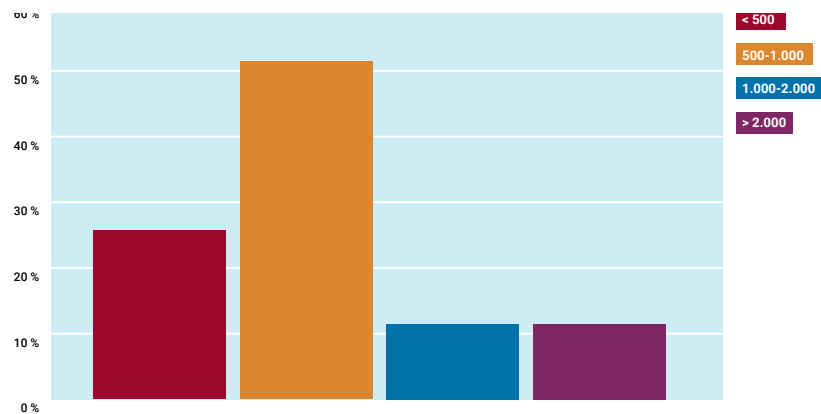
Bezoercijfers van de filmhuizen zijn moeilijk te genereren. Jaarverslagen, voor zover aanwezig, zijn niet altijd openbaar of moeilijk te achterhalen. Rechthebbenden, zoals Filmservice, geven geen uitsluitend over de bij hen uitgegeven licenties waarmee een filmhuis het recht koopt een film te vertonen. Ook de daaraan gekoppelde bezoercijfers dan wel het vooraf ingeschatte bezoek per voorstelling is daarmee niet bekend. Ook is een deel van de programmering van filmhuizen niet openbaar toegankelijk vanwege de aard van rechtenafdracht aan Filmservice.

Ook filmhuizen zelf geven niet altijd inzage in hun cijfers. Er zou eens wat te halen zijn. Of andersom dan worden ze niet serieus genomen, zijn zaken waar men tegen aanloopt. Daarnaast zijn over losse vertoningen die bij diverse film distributeurs zijn geboekt ook geen gegevens beschikbaar. Een totaaloverzicht ontbreekt daardoor ten ene male.

Desalniettemin is er wel een beredeneerde schatting te maken. In de voor deze verkenning opgezette enquête hebben de filmhuizen aangegeven in welke orde van grootte hun bezoek ligt. Een kwart van de filmhuizen ontvangt jaarlijks minder dan 500 bezoekers, de helft ontvangt tussen de 500 en 1.000 bezoekers, de rest ontvangt er meer.

Via extrapolatie komen we op de volgende beredeneerde schatting. De absolute ondergrens aan extra bezoekers per jaar ligt bij 60.000 bezoekers. Deze ondergrens is niet waarschijnlijk. **Realistischer is dat de Nederlandse bezoekers 100.000 hoger liggen dan tot nu toe werd aangenomen.** Deze extra bezoekers worden tot op heden, behalve in Overijssel, nergens meegenomen in verslagen, statistieken en wat dies meer zij.

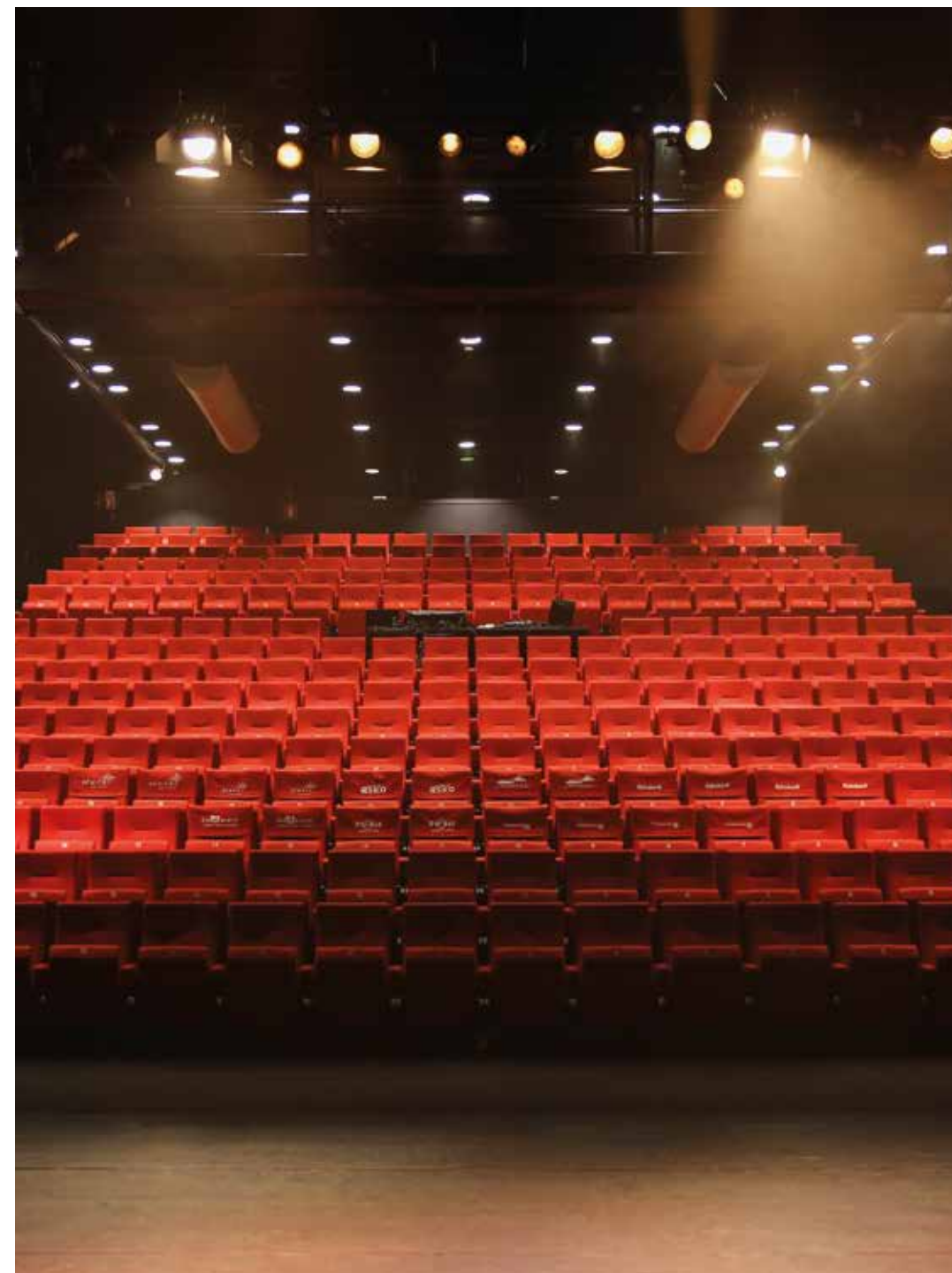
Grafiek 5. Bezoek aan filmhuizen vóór Covid-19

Leesvoorbeeld van grafiek 5: 51 procent van de filmhuizen trekt jaarlijks tussen 500 en 1.000 bezoekers.

Net zoals de groei van bioscopen en filmtheaters niet gelijk oploopt geldt dat ook voor de kleine- en grote filmtheaters. Het bezoek aan de grote filmtheaters is tussen 2010 en 2019 met bijna twee derde gestegen (plus 64 procent). Het bezoek aan de kleine filmtheaters is in die periode bijna verdubbeld (plus 97,5 procent). In voorstellingen ontliep de groei van de kleine filmtheaters die van de grote filmtheaters niet heel veel (82 procent respectievelijk 88 procent). **Hiermee is het aandeel van de kleine filmtheaters binnen de filmtheatervertoning vergroot van 11,5 procent in 2010 tot bijna 14 procent in 2019.** Het gemiddeld bezoek per voorstelling bij de kleine filmtheaters is met ruim 43 bezoekers per voorstelling aanmerkelijk hoger dan bij de grote filmtheaters waar dit ruim 24 is. Uitgaande van de 100.000 bezoekers is het gemiddelde bezoek per voorstelling bij de filmhuizen 37.

Alleen over de provincie Overijssel zijn groeicijfers van filmhuizen bekend. Het is onzeker of deze cijfers landelijk te extrapoleren zijn. **Tussen 2010 en 2019 groeide**

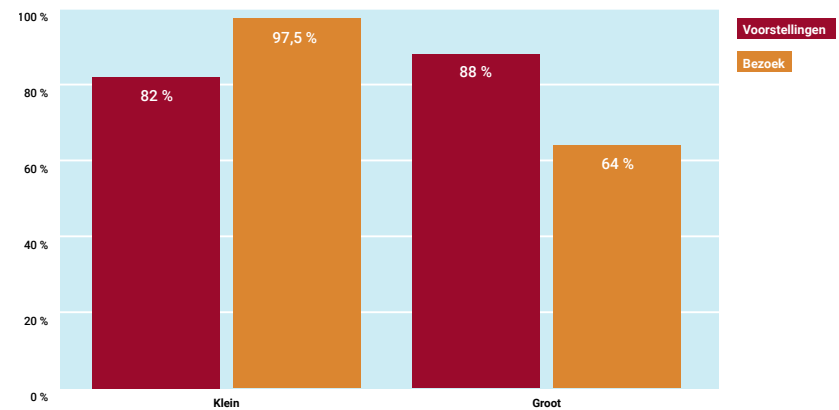

bij de Overijsselse filmhuizen het aantal bezoekers met 240 procent en het aantal voorstellingen met 200 procent. Verhoudingsgewijs komt dat sterk overeen met de groeiratio tussen voorstellingen en bezoek van kleine filmtheaters. Belangrijkste oorzaken voor deze groei zijn het geven van meer voorstellingen en het openen van nieuwe filmhuizen.

Capaciteit

De sterke groei in het filmbezoek van de afgelopen 10 jaar heeft veel te maken met de verhoging van het aantal voorstellingen waardoor er in feite meer capaciteit gecreëerd werd en dus meer bezoek mogelijk was. Er is veel latente vraag. Bij de kleine filmtheaters wordt de capaciteit, die ene zaal, ten volle benut. De capaciteit wordt vergroot met de enige optie die er is: meer voorstellingen geven. Als de kleine filmtheaters uitbreiden dan verdubbelden de bezoekcijfers. De behoefte is daar enorm. Ditzelfde is waar te nemen bij de filmhuizen. Tegelijkertijd lijken een aantal filmhuizen ook op hun retour. Capaciteit vermindert daar soms door veranderingen in vrijwilligersbestand maar soms ook door ander beleid. Bezuinigingen of veranderingen in gemeentelijk beleid of in het beleid van de organisatie waar het filmhuis de zaal gebruikt ligt hier soms aan ten grondslag. Uiteindelijk wordt hiermee de infrastructuur, letterlijk de zalen, waar de filmhuizen (indirect) gebruik van maken aan hen onttrokken.

Grafiek 6. Groei bezoek en voorstellingen van grote- en kleine filmtheaters in percentages tussen 2010-2019

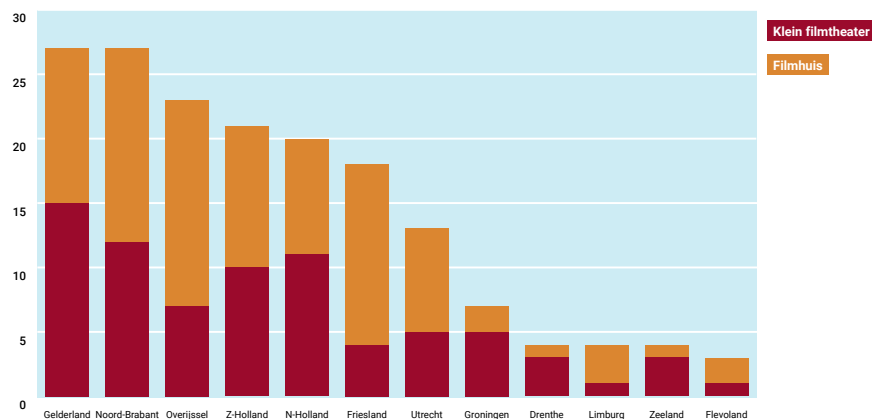
Vooropgesteld dat die groei in bezoek ongeveer overal plaatsvindt, zijn er wel verschillen. De groei heeft veel met uitbreidingen te maken: meer zalen geeft meer voorstellingen en die genereren meer bezoek. Van de grote filmtheaters breidde twee derde uit, van de kleine was dat een derde. Bij grote filmtheaters worden vooral zalen bijgezet of wordt nieuwbouw gepleegd. Bij kleine filmtheaters gaat het vaak om interne verbouwingen of verhuizing. Die groei is weliswaar niet een op een. **Opvallend is dat bij de kleine filmtheaters die uitbreiden en ook meer voorstellingen geven, met behoud van slechts een zaal, het extra bezoek harder stijgt.** In verhouding tot de extra voorstellingen is de groei in bezoek bij hen ongeveer twee keer zo groot als bij de grote filmtheaters. Verder valt op dat uitbreiding van grote filmtheaters in grote steden meer extra bezoek oplevert dan buiten de grote steden en dat bij de kleine filmtheaters die niet uitbreiden de grootste groei zit in steden tot 60.000 inwoners, waar overigens ook het merendeel is gevestigd.

2. Kleine filmtheaters en filmhuizen, spreiding.

Nederland heeft 77 kleine filmtheaters en 94 filmhuizen. Bij de kleine filmtheaters worden de 13 interne filmtheaters in bioscopen meegeteld. De 94 filmhuizen zijn degene die momenteel via deze verkenning bij ons bekend zijn. Het kunnen er meer zijn. **Gelderland, Noord-Brabant en Overijssel zijn de provincies met de meeste kleine filmtheaters en filmhuizen.** Overijssel heeft daarvan het grootste aantal filmhuizen en Gelderland het grootste aantal kleine filmtheaters.

Grafiek 7. Kleine filmtheaters en filmhuizen per provincie

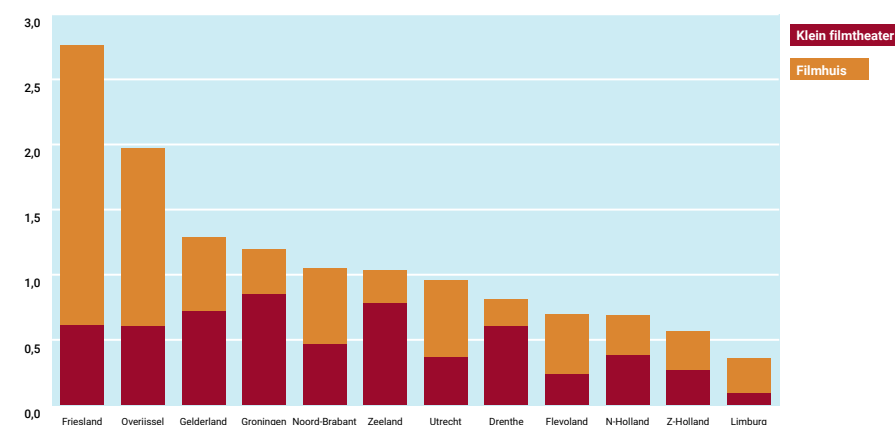

In Drenthe en Flevoland zijn geen grote filmtheaters. De filmhuisvertoning wordt daar geheel verzorgd door de kleine vertoners. In Groningen, Friesland en Zeeland kennen alleen de provinciehoofdsteden elk één groot filmtheater. Daarbuiten verzorgen ook daar kleine vertoners het filmhuisaanbod. Gelderland en Noord-Brabant hebben elk vijf grote filmtheaters, Limburg en Utrecht elk vier en Overijssel drie. In Noord-Holland en in Zuid-Holland wordt de totale capaciteit nog flink vergroot met respectievelijk tien en vijf grote filmtheaters. Flevoland, Drenthe, Zeeland, Groningen en Limburg blijven ook als grote filmtheaters worden meegerekend achter in capaciteit.

Een lichte verschuiving in rangorde treedt op als rekening wordt gehouden met het aantal inwoners per provincie. Friesland en Groningen zijn dan minder slecht bedeed terwijl Noord-Holland en Zuid-Holland wat wegzakken. Landsdeel Oost blijft redelijk stabiel.

In het staartje blijft de capaciteit in Limburg en in Flevoland met deze rangorde aan de magere kant.

Grafiek 8. Kleine filmtheaters en filmhuizen per 100.000 inwoners

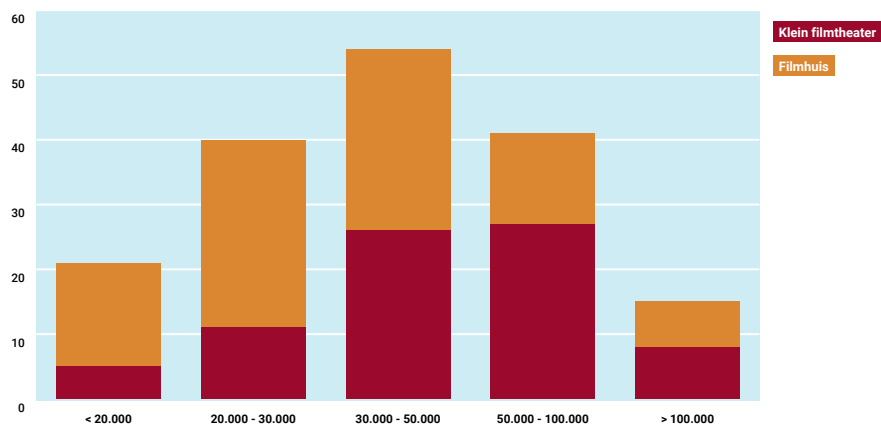
Provincies met de minste kleine vertoners hebben ook de minste kleine vertoners als gelet wordt op oppervlakte. De totale oppervlakte van de provincie heeft daar weinig invloed op: grafiek 8 verandert weinig als gelet wordt op het aantal vertoners per vierkante kilometer. Ook als gelet wordt op bevolkingsdichtheid, het aantal inwoners per vierkante kilometer, blijft grafiek 8 grotendeels in stand.

De kleine filmtheaters en filmhuizen zijn vooral aanwezig in kleinere gemeenten. Ruim de helft van de kleine filmtheaters en ruim driekwart van de filmhuizen bevinden zich in gemeenten met minder dan 50.000 inwoners. Van alle kleine vertoners is dat twee derde. In de gemeenten tot 50.000 inwoners zijn vier grote filmtheaters gevestigd en wel allemaal in het segment 30.000 tot 50.000 inwoners. Dat betekent dat **de gemeenten tot 50.000 inwoners voor hun filmhuisvertoning vrijwel allemaal afhankelijk zijn van de kleinere vertoners.**

Zevenentwintig grote filmtheaters opereren in gemeenten met meer dan 100.000 inwoners. In die gemeenten bevindt zich nog geen negen procent van de kleine vertoners. Daar spelen de kleine vertoners in het grote geheel van filmhuisvertoning een kleinere rol, vaak in het buitengebied van de gemeente of als aanvullend op het overige programma of gericht op een andere doelgroep.

Bij de grotere gemeenten is de naam van de gemeente meestal synoniem met die van de hoofdstad ervan met de meeste inwoners. Vaak bestaat een gemeente, zeker na een fusie, uit meerdere steden, dorpen of kernen. De gemeente is dan groter dan de clusters erin die vaak zelf eigen voorzieningen hebben. Net als voor grotere steden geldt ook hier dat verzorgingsgebied niet altijd overeen komt met bestuurlijk gebied: het kan groter maar ook kleiner zijn. In paragraaf 3.5 wordt hier verder op ingegaan.

Grafiek 9. Kleine filmtheaters en filmhuizen naar inwoneraantal gemeente

3. Kleine filmtheaters en filmhuizen, aard en inhoud.

Bij de cijfers in deze paragraaf zijn, noodgedwongen, een aantal kanttekeningen op zijn plaats. Ten eerste wordt soms het aantal kleine filmtheaters beperkt tot 64. Daarmee zijn de interne filmtheaters afgescheiden van het geheel. Hun aanwezigheid is eerder duidelijk gemaakt en dat was relevant. Juist vanwege hun interne constructie zijn data over hun bezoekcijfers moeilijker te genereren. Voor het grote geheel is dat ons inziens echter niet verstorend.

Ten tweede is het aantal voorstellingen van de filmhuizen gebaseerd op weloverwogen schattingen waarbij met name gelet is op vertoningsfrequentie per periode.

Verder is bij een klein aantal filmhuizen de programmering achter inlogcodes verborgen omdat het filmhuis deze contractueel niet openbaar mag maken van Filmservice. Van de overige filmhuizen tenslotte is de programmering van de filmhuizen vooral gescand en niet uitputtend geturfd en gecategoriseerd.

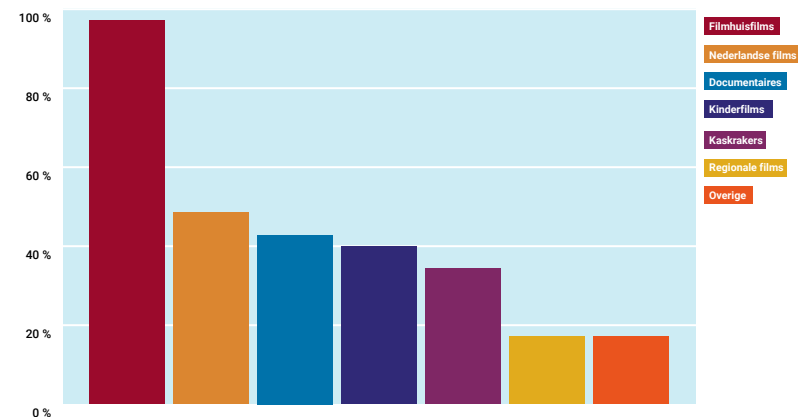
3.1. Programma

De indruk die alle filmprogramma's geven is dat het vooral gaat om de meer toegankelijke filmhuisfilm zoals *Rocketman* (Dexter Fletcher, 2019, U.K./V.S.), *Dirty God* (Sacha Polak, 2019, NL.), *Den Skyldige* (Gustav Möller, 2018, DK.), *Babytheeth* (Shannon Murphy, 2020, Aus.), *Son-Mother* (Mahnaz Mohammadi, 2019, Iran) of *De Beentjes van St. Hildegard* (Johan Nijenhuis, 2020, NL.) en de wat grotere populaire kinderfilm zoals *Everest de Jonge Yeti* (Jill Culton, 2019, V.S.), *Onward* (Dan Scanlon, 2020, V.S.), *Engel* (Dennis Bots, 2021, NL.) of *Shaun het Schaap: het Ruimteschaap* (Will Becher, Richard Phelan, 2019,

U.K.) Indien het aantal voorstellingen en het aantal films toeneemt komt een bredere scala en ook wat minder toegankelijke films meer aan bod. **Dit is redelijk identiek aan programmering van de kleine filmtheaters en eigenlijk ook aan die van de grote filmtheaters.**

In de enquête is in categorieën gevraagd naar de programmering. Dit bevestigt hetgeen in de online toegankelijke programma's waar te nemen is. **Alle kleine filmhuizen vertonen filmhuisfilms met af en toe een wat grotere film erbij. Ook de Nederlandse film komt aan bod:** bijna 50 procent van de filmhuizen vertoont ook die. Zij zorgen voor dat laatste stapje. Uit de reacties bij de categorie 'overige' blijkt dat het ook daarbij meestal gaat om films uit de al genoemde categorieën.

Grafiek 10. Programmering filmhuizen

Aanvulling

Uit eerder onderzoek van Filmkenniscentrum uit 2019 (Film in Overijssel vi. Het programma) blijkt dat de kleine filmtheaters een redelijk eigen programmering hebben die weinig overlapt met bioscopen in hun stad. In steden met minder dan 50.000 inwoners, waar de meeste kleine vertoners zich bevinden, is dat nog geen 5 procent van het aantal vertoonde filmtitels. Er is vrijwel geen sprake van concurrentie. De kleine vertoners zijn vooral aanvullend aan de bioscopen en vice versa.

3.2. Voorstellingen

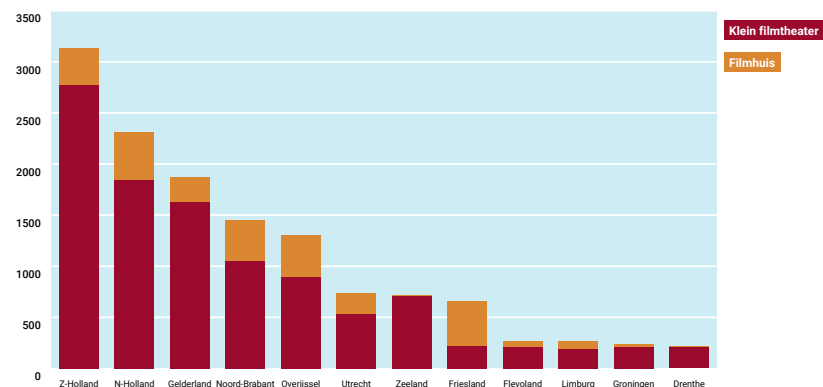
De kleine vertoners in Noord- en Zuid-Holland vertonen vaker (ook als dat gerelateerd wordt aan het aantal vertoners) dan die, in volgorde, in Gelderland, Noord-Brabant en Overijssel. Dat is ook zo als op gemiddeld aantal voorstellingen per kleine vertoner wordt gelet.

In Zeeland worden weliswaar minder voorstellingen gegeven maar met name de kleine vertoners in Zeeland springen er hier toch uit omdat zij per vertoner gemiddeld veel meer voorstellingen geven dan de kleine vertoners in alle andere provincies. Dit geldt ook, maar in mindere mate, voor de kleine vertoners in Flevoland.

Kleine filmtheaters vertonen meer dan filmhuizen, ook al zijn de filmhuizen in absolute aantallen in de meerderheid. De interne kleine filmtheaters zijn hierbij meegerekend.

In Friesland, Noord-Holland en Overijssel vertonen, in absolute aantallen, de filmhuizen het meest. Afgezet tegen de kleine filmtheaters in hun provincie lopen de Friese filmhuizen voorop, gevolgd door die uit Overijssel. Hun aandelen in het geheel van de 'kleinschalige vertoning' zijn daar twee derde respectievelijk een derde. Daarna volgen de filmhuizen in de provincies Limburg, Noord-Brabant en Utrecht met allemaal een aandeel binnen de kleine vertoning van ruim een vierde.

Grafiek 11. Aantal voorstellingen kleine vertoners

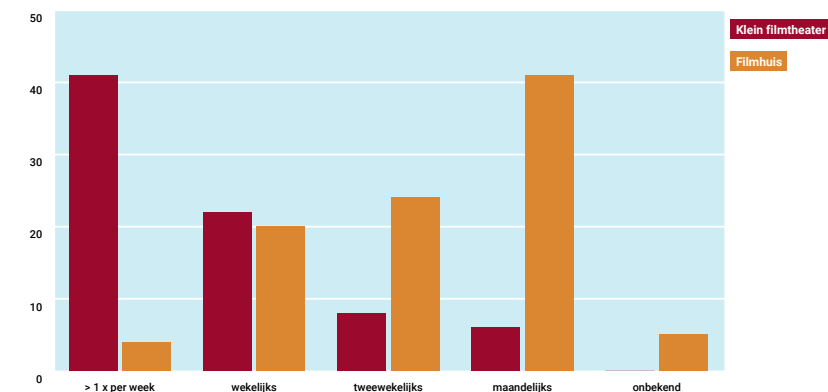

Vanwege het gebruik van een standaardlicentie van Filmservice waarbij de filmvertoningen (vrijwel alleen) bekend worden gemaakt via een besloten inlogdeel op de site van het filmhuis is de vertoningsfrequentie van een aantal vertoners onbekend.

De filmhuizen geven niet alleen minder voorstellingen, ze hebben ook een lagere vertoningsfrequentie dan de kleine filmtheaters. Dat hoeft niet per se samen te gaan. Een lange zomerstop bijvoorbeeld is ook vaak een reden voor het lagere aantal voorstellingen. Vele kleine vertoners zijn in de zomer gesloten min of meer analoog de theaterpodia.

Er is een duidelijke oplopende lijn richting een lagere vertoningsfrequentie bij de filmhuizen terwijl bij de kleine filmtheaters die lijn omgekeerd is. Grafiek 12 laat dat duidelijk zien. Tegelijkertijd is in het gezamenlijke deel van die lijnen veel overeenkomst. **Bijna de helft (49 procent) van de kleine filmtheaters heeft eenzelfde vertoningsfrequentie als de filmhuizen.** Daarmee en door het aantal voorstellingen per jaar komen ze sterk overeen.

Grafiek 12. Vertoningsfrequentie van kleine filmtheaters en filmhuizen

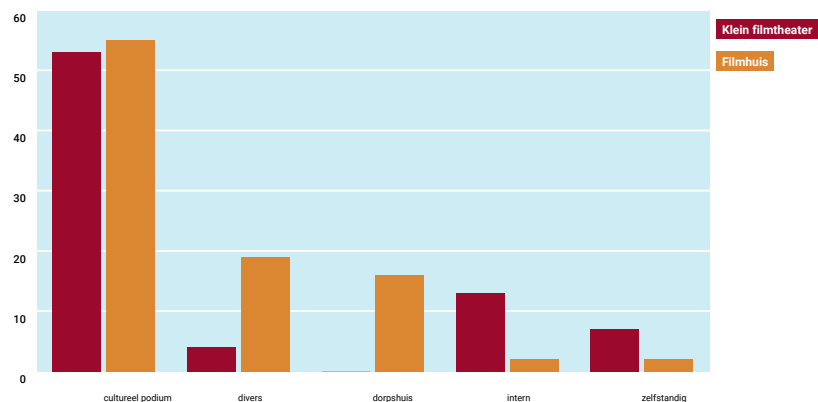
3.3. Locatie

In tegenstelling tot de grote filmtheaters hebben de kleine filmtheaters en de filmhuizen zelden een zelfstandige locatie van waaruit zij opereren, waar zij zeggenschap over hebben. Zoals de zelfstandige locaties van grote filmtheaters variëren van groot naar klein, van modern naar oud, zo **variëren de locaties van de kleinschalige vertoners ook sterk.** Soms is dat een combinatie van een film- en een theaterpodium, een breder cultureel podium, een cultureel centrum, een multifunctioneel centrum of een dorps huis. De locaties vormen een glijdende schaal. Ook locaties als een kerk, een welzijns- of zorginstelling, een school, een museum en een hotel komen voor. Deze laatste zijn gegroepeerd tot de categorie 'divers'. De interne kleine filmtheaters vormen hierbij een aparte categorie.

Bij clustering in vijf categorieën zoals in grafiek 13 weergegeven **is de overeenkomst tussen kleine filmtheaters en filmhuizen voor wat betreft de locatie van vertoning bijna 80 procent, gerekend vanuit de kleine filmtheaters.** Dat is de bovengrens. In een indeling in 10 categorieën, die hier niet getoond is en waarbij de podia verder gespecificeerd worden, heeft meer dan de helft (54 procent) van de kleine filmtheaters

een gelijksoortige locatie als de filmhuizen van waaruit men het publiek ontvangt. Dit is een ondergrens bij de indeling in tien categorieën. Omdat al die locaties nooit helemaal gelijkwaardig zijn op al hun facetten, ligt de werkelijke overeenkomst, die sowieso flink is, hier ergens tussen in.

Grafiek 13. Locatie van kleine vertoners

Het zal niet verbazen dat hoe meer een filmhuis vanuit een theater, podium of cultureel centrum opereert hoe meer het ook voor wat betreft vertoningsfrequentie lijkt op een klein filmtheater dat vanuit eenzelfde soort uitvalsbasis opereert.

Zichtbaarheid

Overigens heeft ook 20 procent van de grote filmtheaters geen zelfstandige huisvesting maar een cultureel podium als uitvalsbasis. Bovendien is bij bijna 40 procent van de overige grote filmtheaters sprake van een structureel podiumaanbod van andere podiumkunsten dan filmkunst. In totaal is bij 50 procent van de grote filmtheaters eigenlijk sprake van een cultureel podium in plaats van louter een filmtheater. Zo gezien is de gelijkenis met kleine filmtheater en filmhuizen in aard opvallend. Een groot verschil is wel dat het grote filmtheater, de 'afdeling film', hierbij de bovenliggende partij is. Door de grootte zijn deze grote filmtheaters met podiumprogrammering zeer goed zichtbaar terwijl de kleine filmtheaters en filmhuizen juist vanwege de grootte van de andere gebruikers van diezelfde locatie juist veel minder zichtbaar zijn in hun omgeving. Ondanks hun relatieve massaliteit vallen ze niet op.

3.4. Zelfstandigheid

Uitgangspunt van deze verkenning is onderzoek naar 'kleinschalige structurele vertoning'. Het gaat daarbij nadrukkelijk niet om illegale clubjes en ook niet om eenmalige vertoners of om horeca waar zo nu en dan een film wordt vertoond.

In tegenstelling tot wat weleens gesuggereerd wordt zijn de filmhuizen waar het hier om gaat allemaal ondergebracht in een stichting of een vereniging of ze zijn daaraan gelieerd.

Uit de anoniem beantwoorde enquête blijkt dat ruim 42 procent van deze filmhuizen een zelfstandig rechtspersoon, een vereniging of een stichting is. Bijna 58 procent is ondergebracht bij de rechtspersoon van het theater, kulturhus en dergelijke waar zij vertonen. In dit laatste geval wordt wel regelmatig benadrukt dat het filmhuis desalniettemin zelfstandig is.

Ook vertonen de filmhuizen allemaal legaal. Vertoningsrechten worden afgedragen via Filmservice of rechtstreeks aan de distributeur. Bijna 60 procent van de filmhuizen regelt de vertoningsrechten via Filmservice. Ruim 40 procent maakt zowel gebruik van Filmservice als van rechtstreekse boeking bij een filmdistributeur. Geen enkel filmhuis regelt al haar films direct en alleen via een distributeur blijkt uit de enquête.

De filmhuizen zijn vaak voor de vertoningen (het gebouw) afhankelijk van derden zoals

een cultureel podium. Ze zijn ook vaak indirect ondergebracht bij de rechtspersoon van een andere organisatie.

Gevraagd naar de financiële situatie in de enquête blijkt dat de filmhuizen op financieel terrein wel vaker zelfstandiger zijn dan op de andere, bovengenoemde, gebieden. Slechts 37 procent van de filmhuizen meldt dat de financiën geregeld worden via het theater, kulturhus of dergelijke organisaties waar zij ook op andere terreinen van afhankelijk zijn.

Ook als de financiële afhandeling wel via een andere organisatie verloopt dan komen de inkomsten bij ruim 68 procent van deze filmhuizen uit de kaartverkoop en uit donaties gegenereerd door het filmhuis. In het laatste geval is dat vaak via een 'vriendenconstructie'. De donatie is dan een soort lidmaatschapsgeld. Slechts in één geval is er sprake van subsidie. Daar organiseert het theater de filmvertoningen.

Dus ook van de filmhuizen die juridisch onder een andere organisatie vallen is een deel zelf verantwoordelijk voor de financiën. Al met al houdt men vooral zelf de financiële broek op. Dat is mooi zolang het goed gaat. Het geeft ook onafhankelijkheid. In de praktijk leiden de diverse verstrengelingen weleens tot een spagaat.

3.5. Directe omgeving

Gemeente en hoofdstad

Een gemeente is niet identiek aan de hoofdstad ervan. Zeker bij fusies houden steden, dorpen of kernen uit voormalig zelfstandige gemeenten uiteraard niet op te bestaan. In 2001 waren er 504 gemeenten in Nederland, in 2011 waren dat er 418 en in 2021 zijn dat er nog 352. Honderd jaar geleden waren er nog meer dan 1.100 gemeenten. Vaak heeft de gemeente de naam van de grootste stad in die gemeente. Het komt ook voor dat bij een fusie een totaal nieuwe naam wordt bedacht. Veelal zijn er dan min of meer gelijkwaardige concentraties waarvan er maar een het bestuurlijk centrum kan worden. Soms wordt gepolderd: de ene stad krijgt het gemeentehuis, de andere de raadszaal. De gemeente en haar hoofdstad valt dus niet altijd samen met de naam van de hoofdstad ervan. Het is een bestuurlijke constructie die niet altijd overeen komt met een (directe) afgebakende leefomgeving van de bewoners. Grootte van een gemeente kan daardoor ook niet altijd leidend zijn in vergelijkingen van filmvertoners met filmvertoners in andere gemeenten. Er zal ingezoomd moeten worden. Zeker de kleine vertoners lijken meer gericht op hun directe omgeving dan de grotere.

Van de 171 kleine vertoners hebben er 119 als plek van vertoning de hoofdstad in hun gemeente. Deze gemeenten hebben gemiddeld ruim 55.000 inwoners. De gemeente komt daar heel sterk overeen met haar hoofdstad.

In 30 gevallen zijn kleine vertoners gevestigd in de hoofdstad van hun gemeente maar heeft de gemeente een andere naam dan de hoofdstad. Dat is veelal het geval na fusies van voorheen redelijk gelijkwaardige gemeenten of delen daarvan. In deze gevallen hebben de hoofdsteden gemiddeld 15.000 inwoners. Vergeleken met de cijfers uit grafiek 9 over de grootte van de gemeenten vindt er daarmee **een verschuiving plaats naar vele veel kleinere woonorden.**

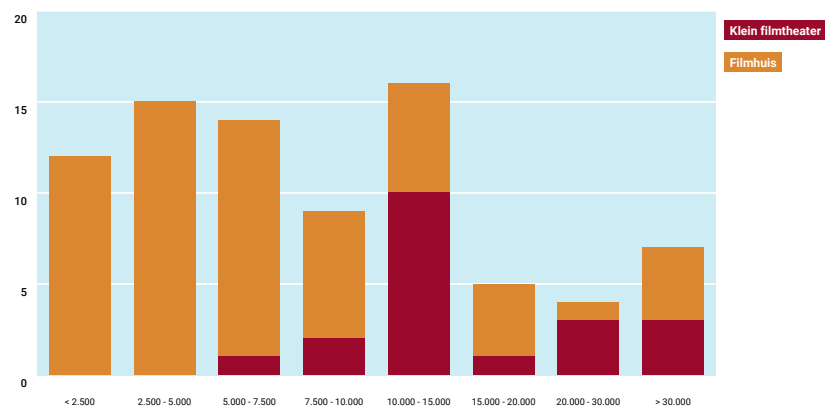
In totaal zijn 52 kleine filmvertoners, merendeels filmhuizen, niet in de hoofdstad van hun gemeente gevestigd. Deze steden, dorpen of kernen hebben gemiddeld 8.500 inwoners en bevinden zich in gemeenten met gemiddeld ruim 73.000 inwoners. Als vijf uitschieters worden weggefilterd dan worden de inwoneraantallen nog lager. Dan blijkt dat de vertoners in dorpen en kernen met gemiddeld 5.700 inwoners actief zijn terwijl hun gemeenten gemiddeld ruim 45.000 inwoners hebben.

Bijna vier keer zoveel, 78 in plaats van 21, kleine vertoners als in grafiek 9 beschreven, **bijna de helft van alle kleine vertoners, zijn actief in een omgeving waar minder (vaak veel minder) dan 20.000 mensen wonen.**

Als bij al deze 82 gemeenten (met kleine vertoners in een plaats met een andere naam dan de naam van de gemeente waaronder zij vallen) gelet wordt op de grootte van de plaats waar deze kleine vertoners zich bevinden en niet op de grootte van hun gemeente dan neemt het gemiddeld aantal inwoners af met gemiddeld 32.000 inwoners wat leidt naar een gemiddelde grootte van ruim 9.000 in plaats van gemiddeld ruim 41.000 inwoners. Bij de 52 bovengenoemde is de daling nog sterker.

Kortom veel filmhuizen zijn in relatief kleine gemeenschappen en verzorgingsgebieden actief. Het altijd al geroemde Nederlandse filmlandschap is dus nog veel verder vertakt dan eerder werd aangenomen.

Grafiek 14. Kleine vertoners in plaats met andere naam dan de gemeentenaam naar inwoneraantal van die plaats (stad, dorp, kern)

In vier gemeenten waar een kleine vertoner gevestigd is in een plaats met een andere naam dan de gemeentenaam is tevens een groot filmtheater gevestigd. Zowel de grote filmtheaters als het overgrote merendeel van de kleine filmtheaters (74 van de 77) zijn gevestigd in de hoofdstad van hun gemeente. Als ook bij de grote filmtheaters alleen naar stadsgrootte in plaats van naar gemeentegrootte wordt gekeken dan zijn 8 grote filmtheaters gevestigd in een stad met minder dan 45.000 inwoners, hetgeen de bovengrens is bij bovengenoemde 82 kleine vertoners. Ook bij andere grote filmtheaters is uiteraard het aantal directe inwoners, 'omwonenden', kleiner dan die van de gemeente waarin ze verkeren. In grotere steden, zoals Amsterdam, lijkt dat ook het geval getuige de nieuwe vertoners in Amsterdam Nieuw-West die dat stadsdeel als aparte enclave beschouwen dat daarmee aparte vertoningsfaciliteiten verdient.

Als verdere duiding van vooral directe betrokkenheid op eigen omgeving zijn de gemeenten met meerdere kleine filmvertoners. In 23 gemeenten zijn in meerdere

plaatsen kleine vertoners actief. Soms wel vier in eenzelfde gemeente, elk in een andere plaats. In sommige gemeenten bevinden deze vertoners zich zelfs in dezelfde plaats. Het gaat daarbij om totaal 57 kleine vertoners. Dat is niet alleen het geval in grotere gemeenten waar dat wellicht te verwachten is. Van deze 57 kleine vertoners bevinden zich er 33 in een gemeente met minder dan 50.000 inwoners.

In de enquête is gevraagd of de bezoekers uit de eigen gemeente komen en niet of ze uit de vestigingsplaats van het filmhuis komen. **In ruim 91 procent was het antwoord dat de bezoekers bijna allemaal of allemaal uit de eigen gemeente komen.** Slechts iets minder dan 9 procent geeft aan dat het wisselt of de bezoekers uit de gemeente van het filmhuis komen. Maar ook hiervan komt dus een deel uit de eigen gemeente.

De bezoekers komen om een film te zien aldus de vertoners in de enquête. Dat zal niet verwonderen. Ruim 91 procent geeft aan dat **de film het belangrijkste is aan de filmavond. Tegelijkertijd ziet 60 procent dat voor de bezoekers de ontmoeting met anderen net zo belangrijk is.** In de toelichting door enkele respondenten wordt de nabijheid van het filmhuis en de bereikbaarheid per fiets genoemd. Dit is een verdere indicatie voor de betrokkenheid op de directe omgeving. Voor iets minder dan 35 procent van de bezoekers is het bezoek aan het filmhuis ook gewoon een uitje dat dus mogelijk is in de eigen buurt.

De filmhuizen in de niet hoofdsteden van hun gemeenten vertonen in vergelijking met de filmhuizen in de hoofdsteden minder frequent. Maar in het algemeen geldt dat grootte van de plaats belangrijker is voor de vertoningsfrequentie dan het feit of de plaats al dan niet hoofdstad is. Ook de grootte van de gemeente is van minder belang dan de grootte van de plaats waar de vertoner zich bevindt.

Ook bij de aard van het podium waar vertoond wordt, zelfstandig, een cultureel podium of een dorps huis et cetera, is er een relatie met de grootte van de plaats. Ook hier is het al dan niet zijn van de hoofdstad minder relevant dan de grootte van de plaats. Het zal niet verbazen dat hoe meer inwoners de stad, het dorp of de kern heeft des te waarschijnlijker het is dat er een volwaardig of zelfstandig podium aanwezig is. Ook hier is het bestuurlijk geheel minder relevant dan de directe omgeving, het niveau van wonen.

Het is een klassieke wisselwerking: een reële omgeving heeft reële voorzieningen nodig en reële voorzieningen hebben een reële omgeving nodig. **Ondanks een enorme potentiële mobiliteit leven we in een directe omgeving.** Het alweer decennia oude adagium 'think global act local' is hier van toepassing. Het minder reizen en eten uit de buurt als nieuwe variant geldt ook voor cultuurconsumptie. Om de hoek komen we in aanraking met Nederlandse en geïmporteerde films. De bubbel wordt kleiner de blik niet.

V. TOT SLOT

1. Samenvatting.

Er is een glijdende schaal die loopt van filmbezoek in een bioscoop tot filmbezoek in het dorps huis. In alle gevallen worden structureel filmvoorstellingen georganiseerd die publiekelijk toegankelijk zijn, waarvoor betaald wordt en waarvoor vertoningsrechten worden afgedragen. Alleen hoe dit georganiseerd wordt, met velerlei consequenties van dien, varieert.

In heel Nederland zijn nu 94 filmhuizen gesignaleerd. Met deze nieuwe inventarisatie blijken er momenteel 171 kleinschalige vertoners en 195 grotere vertoners te zijn. De eerste categorie bestaat uit kleine filmtheaters en filmhuizen, de tweede uit bioscopen en grote filmtheaters.

Tot deze verkenning waren de filmhuizen, de kleinste vertoners uit de reeks, grotendeels niet gezien buiten hun eigen directe omgeving. Opvallend is daarom dat bijna 66 procent van de geënquêteerde filmhuizen aangeeft dat er wel behoefte aan overleg of samenwerking is over diverse soorten onderwerpen.

De aandelen in het bezoek bij de filmtheaters, klein en groot, binnen de gehele filmvertoning nemen toe. Het bezoek bij de filmhuizen werd hier tot nu toe niet in meegenomen. Dat bezoek ligt naar schatting op 100.000 bezoeken per jaar. Deze worden nergens geregistreerd.

De kleine filmvertoners zijn niet evenredig over Nederland verdeeld. In een aantal provincies rust de gehele filmhuisvertoning op hen. Gemeenten tot 50.000 inwoners zijn voor hun filmhuisvertoning vrijwel allemaal afhankelijk van de kleinere vertoners. Als gelet wordt op woonoord dan is de helft van de kleinschalige vertoners actief in een omgeving met minder, vaak veel minder, dan 10.000 inwoners. Kortom veel filmhuizen zijn in relatief kleine gemeenschappen en verzorgingsgebieden actief. Het altijd al geroemde Nederlandse filmlandschap is, gelet op de nieuwe aantallen en de grootte van de woonoorden, dus nog veel verder vertakt dan eerder werd aangenomen.

De programmering van de filmhuizen, de kleine filmtheaters en die van de grote filmtheaters is redelijk identiek waarbij ook de Nederlandse film goed aan bod komt. De filmhuizen vertonen weliswaar minder dan de kleine filmtheaters, desalniettemin heeft de helft van de kleine filmtheaters eenzelfde vertoningsfrequentie als de filmhuizen.

In tegenstelling tot de grote filmtheaters hebben de kleine filmtheaters en de filmhuizen zelden een zelfstandige locatie van waaruit zij opereren, waar zij zeggenschap over hebben. De variatie in deze locaties van de kleinschalige vertoners is groot. Merendeels wordt een zaal in een cultureel podium gebruikt. Ook in dit opzicht komen de kleine filmtheaters en filmhuizen erg overeen.

De filmhuizen wijken wel af voor wat betreft de afdracht van vertoningsrechten. Dat gebeurt bij de filmhuizen grotendeels via de bemiddelaar, Filmservice, en dat maakt deze filmhuizen kwetsbaar.

De medewerkers zijn vrijwilligers. Financieel zijn de kleinschalige vertoners grotendeels onafhankelijk. De filmhuizen en kleine filmtheaters worden niet gesubsidieerd. Inkomsten komen vooral uit kaartverkoop en donaties. Het zijn rechtspersonen, vaak als onderdeel van een cultureel podium waaronder men ressorteert.

Ondanks een enorme potentiële mobiliteit leven we in een directe omgeving. Het publiek komt uit de buurt. De film is voor hen het belangrijkste aan de filmavond. Voor een grote meerderheid is de ontmoeting met anderen een net zo belangrijke reden voor hun komst naar het filmhuis als de film zelf. Het filmhuis heeft hiermee naast haar culturele functie ook een belangrijke sociale functie.

2. Conclusies / Aanbevelingen.

Nu duidelijk is wie, wat, waar en hoe, lijkt het speelveld van de Nederlandse filmvertoning, voorlopig, redelijk in kaart gebracht. Uit de gesprekken met vertoners komt het beeld achter de cijfers naar voren.

Het waarom is zo'n beetje voor iedereen gelijk: mooie films vertonen, aanvullend en voor de directe omgeving. Een belangrijke voorwaarde daarvoor is continuïteit. Die continuïteit is voor de vertoners een samenraapsel van praktische zaken. Of die praktische zaken, dagelijkse praktijk, omstandigheden of problemen, nu voortvloeien uit beleid, uit technische vooruitgang of uit sociaal demografische ontwikkelingen is om het even. Het komt op hun bord en er moet mee omgegaan worden, het liefst opgelost als het problematisch wordt.

Afhankelijk van de bedrijfsvoering wisselt deze dagelijkse praktijk. Die is bij de bioscopen en de grote filmtheaters beduidend anders dan bij de kleinschalige vertoners. De kleinschalige vertoners zijn semi-zelfstandig. Programmering en de uitvoering van de filmvertoning heeft men in eigen hand. Tegelijkertijd is er een grote afhankelijkheid van andere organisaties met name waar het gaat om gebruik van faciliteiten. Inkomsten en uitgaven zijn in balans maar houden niet over. Soms kan apparatuur bekostigd of afgeschreven worden en soms wordt hoge zaalhuur opgebracht maar het komt ook voor dat tegen speciaal tarief de zaal en de apparatuur gegund wordt. Directe, laat staan structurele, subsidie is niet aan de orde. De kleinschalige vertoners worden professioneel gerund door onbetaalde medewerkers, de vrijwilligers.

Door hun veelal slechte zichtbaarheid, door een ondergeschikte rol ter plaatse en in een groter geheel door een gebrek aan georganiseerdheid, is het ieder voor zich: niet in de zin van tegen elkaar maar wel in de zin van niet samen. Dit geldt niet alleen de filmhuizen. Ook de kleine filmtheaters, die weliswaar georganiseerd zijn in hun branchevereniging,

worden daar vaak over het hoofd gezien én laten zich daar ook niet zien. Dit komt ten dele door een cultuurkloof, ten dele ook door eenvoudige praktische omstandigheden. Zo zijn bijvoorbeeld arbeidsvoorwaarden waar de branchevereniging over onderhandelt niet van toepassing op de vrijwilligers en hun organisaties. Maar deze vrijwilligers hebben ook vaak niet de tijd en de middelen om vergaderingen bij te wonen. De branchevereniging is voor hen niet altijd een belangenvereniging en er is daar weinig kennis aanwezig over deze specifieke vertoners.

Met 171 kleinschalige vertoners die jaarlijks ongeveer 550.000 bezoekers trekken, waarvan naar schatting 100.000 bij de filmhuizen, duizenden vrijwilligers, reuring in hun veelal kleine woonplaats, vaker en efficiënter gebruik van gebouwen, wordt gezorgd voor spreiding van filmcultuur tot in de haarvaten van de samenleving, veel verder dan ooit gedacht.

Desalniettemin worden gek genoeg de kleinschalige vertoners amper opgemerkt. Er wordt zelden over ze gesproken, eigenlijk nooit met ze. En als dat wel het geval is worden ze meestal niet serieus genomen. Zij praten niet over miljoenen of over netwerkproblemen. Het gaat bij hen om praktische problemen en oplossingen, vaak technisch van aard, en om mooie films die men graag zou willen vertonen. Het zijn gesprekken waar altijd de film en filmtips enthousiast worden geconsumeerd.

Dat verandert, ze worden wel gesignaleerd, als anderen er hun voordeel mee kunnen doen. Er zijn vele rapporten, notities, aanvragen et cetera waarin de brede vertakking van 'ons'

cultureel landschap wordt geroemd. Zowel beleidsmakers als culturele spelers voeren de kleinschalige vertoners regelmatig op in stukken en aanvragen. Een inspanning om dezelfde vertoners te ondersteunen of bij een gehonoreerde aanvraag te laten delen in de toegekende gelden wordt zelden vertoond, uitzonderingen daargelaten. Bij de verdeling van de extra gelden ter ondersteuning van de filmtheaters tijdens Covid-19 zijn de kleinschalige vertoners niet eens genoemd, ook niet nadat alle betrokkenen hierop gewezen waren.

Kortom, er zijn vele kleinschalige vertoners, die een belangrijke lokale functie vervullen, die filmspreiding realiseren, en waar vele bezoekers plezier van hebben. Dat het volledige personeelsbestand geheel uit vrijwilligers bestaat, dat vergrijzing van dat personeel een rol speelt of gaat spelen, dat de afhankelijkheidsrelatie van derden doorwerkt in bijvoorbeeld een wisselende beschikbaarheid van zalen of in financiële druk om anders te programmeren, dat soort zaken wordt zelden door deze vertoners spontaan aangekaart als zijnde problematisch. Terwijl het belangrijke items zijn en ze ook door hen worden herkend en erkend in gesprekken. Beschikbaarheid van films, met als onderdelen bereidwilligheid van distributiekanaalen, techniek en financiën, dat zijn de hoofditems van hun kopzorgen.

Vrijwel direct na het starten van deze verkenning werden deze kopzorgen in één keer erg groot. Het gaat daarbij om zoiets fundamenteels als het voortbestaan van de kleine filmhuizen. Daarom mag dit niet onvermeld blijven. Het is weliswaar geen onderdeel van de verkenning maar wel een goede illustratie van de werkomgeving van de filmhuizen. En het is het enige onderwerp waarover iedereen sprak, uit zichzelf. Acuu is het probleem van de bijna verdubbeling in prijs die Filmservice vraagt voor vertoningen aan de kleine filmhuizen. De prijsverhoging treft juist die kleine filmhuizen waar de medewerkers vrijwilliger zijn, weinig tijd hebben naast hun andere werkzaamheden, moeten onderhandelen met degene waarvan ze afhankelijk zijn over een complexe materie waarin ze op achterstand staan, en daarbij alleen staan en dus geen vuist kunnen maken.

Dit is de eerste dreiging die acuu is. Een tweede ligt wat verder in de tijd maar kwam hierdoor wel meer aan de oppervlakte. Betaalbaarheid is een kant van het verhaal, de technische mogelijkheid om te kunnen vertonen is een tweede heikel thema.

De kleine filmhuizen lopen tegen technische problemen aan. De huidige, goedkopere, technische infrastructuur verdwijnt en de oplossingen zijn nog te duur voor hen, of worden als niet veilig genoeg of als technisch te kwetsbaar beschouwd. En de enige die hierbij naar de wat langere termijn kijkt zijn deze filmhuizen. Bij anderen lijkt de omzet op korte termijn belangrijker. Dus ook hier moet naar een oplossing gezocht worden.

Wij zien hierin twee opties. De eerste is doorgaan zoals altijd. Onzichtbaar blijven, niet gezien worden en zien wat de dag en de buitenwereld te bieden heeft of op je afstuurt. Wij willen echter een tweede optie aanbevelen die behelst het via traditionele weg, dus vrij eenvoudig, blijvend zichtbaar maken van de aanwezigheid van deze vertoners, van hun bijdrage aan de maatschappij en de cultuur in het bijzonder. Daarbij dienen ook hun belangen zowel individueel als collectief behartigd zodat zowel de lokale gemeenschap als de gehele Nederlandse infrastructuur, het hele culturele (en sociale) veld daarvan profiteert.

Het oprichten van een vereniging is hiertoe een eerste stap. Een laagdrempelige vereniging. Een vereniging die zowel kan lobbyen maar die ook, en wellicht vooral, als platform geldt voor alle kleine vertoners. Waar men elkaar met raad en daad bij kan staan, zonder verplichting, maar vanuit hulpvaardigheid. Ook een betere documentatie van de filmvertoning kan hierbij gebaat zijn. De vereniging is dus zowel naar binnen als naar buiten gericht, beide in de positieve zin van het woord.

Het is voor de kleine filmtheaters geen alternatief voor de NVBF. Voor hen is het een vereniging erbij. De NVBF behartigt de belangen van alle bij hen aangesloten vertoners. Echter voor onderwerpen waarover diverse segmenten van vertoners binnen de NVBF conflicteren of waar men geen raad mee weet is het goed zelf actie te ondernemen. Dat is identiek aan de grote filmtheaters die hiertoe het Nederlands Filmtheater Overleg hebben opgericht, ook naast de NVBF.

De huidige techniek die vertoning mogelijk maakt is ofwel nog niet verouderd maar wel aan vervanging toe ofwel wordt door de tijd ingehaald en is daarmee niet meer toereikend.

Grote filmtheaters zijn bezig met de vervanging van hun DCP-apparatuur. Bij de aanschaf van de huidige DCP-apparatuur is hiervoor succesvol een beroep gedaan op diverse overheden. Ook nu bij de vervanging wordt door de grote filmtheaters een beroep gedaan op diverse overheden. Zij vragen ondersteuning voor het gesubsidieerde segment. Dat zijn in de praktijk alleen de grote filmtheaters zelf. Om het filmlandschap in haar geheel, dus met alle filmhuisvertoners, een toekomst te garanderen zal dit plan breder getrokken moeten worden. Ook bijna letterlijk. Maatwerk is daarbij geboden. De miljoenen van de rijksoverheid die hiervoor wellicht ter beschikking komen zullen in tegenstelling tot de extra Covid-19 ondersteuning die alleen voor een deel van de grote filmtheaters bedoeld was anders verdeeld moeten worden. Het is aan te raden te beginnen waar de nood het hoogst is, dat is vrijwel zeker in het kleinste segment. Velen willen overstappen naar DCP-vertoning. Reden daarvoor is enkel dat het distributiemodel voor hen dan makkelijker wordt. DCP-vertoning is middel geen doel. Dit wordt soms weleens verward.

En dan de films. Voor de filmhuizen die, om welke reden ook, niet over kunnen stappen op DCP-vertoning, of daar juist vanaf moeten of willen, zal tegelijkertijd over de distributie nagedacht moeten worden. Het huidige distributiemodel is voor hen instabiel en te ingewikkeld. Het gaat vaak om eenmalige vertoningen maar wel op vele locaties verspreid over Nederland. Ook hier heeft de techniek een grote rol en zijn er diverse opties maar toegankelijkheid staat voorop. Aanbevolen wordt onderzoek te doen naar een ander model van distributie waarbij betrouwbaarheid, continuïteit, betaalbaarheid en technische zekerheid van belang zijn.

Tenslotte dient een kloof tussen beleid en uitvoering gedicht te worden. Hoe groter de afstand tussen die twee, hoe slechter het uitpakt. Inwoners van plattelandsregio's hebben de laatste decennia hun voorzieningen harder achteruit zien gaan dan inwoners van randsteden of van groeikernen. Afstanden tot onderwijs, informatie, medische voorzieningen, cultuur en het gezag zijn daar steeds verder vergroot. Dat wordt versterkt door fusies, herindelingen en dergelijke waarbij voorzieningen slecht worden vastgehouden. Ook de huidige 'regionalisering' gaat hier vanuit. Deze schijnbare efficiëntie met enkel grootschalige voorzieningen gebaseerd op stedelijk denken gaat voorbij aan gemeenschapszin en ontplooiingsmogelijkheden. Vraagstukken over voorzieningen gaan in feite over gelijke behandeling. Rendementsdenken is daarbij minder op zijn plaats. Het gaat namelijk om publieke, dus voor iedereen toegankelijke voorzieningen. Waar in beleid sprake is van deelname, inclusie et cetera is in de uitvoering sprake van een beperking in de spreiding van kennis en macht.

3. Contact.

Filmkenniscentrum

Dick Smits

06-44872033

info@filmkenniscentrum.nl

www.filmkenniscentrum.nl

Natte Haring

Hidde de Vries

06-36305627

hidde@natteharing.nl

www.natteharing.nl

4. Dank / Verantwoording.

Speciale dank aan de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, Vereniging Kleine Kernen Limburg en Doarpswurk voor hun oproepen onder hun leden. Dank aan alle vertoners en koepelorganisaties die gereageerd hebben op vragen om informatie. Dank aan alle individuele filmhuismedewerkers die tijd en moeite genomen hebben om met ons in gesprek te gaan en hun waardering hebben uitgesproken: De waardering is wederzijds! Dank aan alle dataverzamelaars (CBS, NVBF, Gemeenten en Provincies en vele anderen) voor de toegankelijkheid en openbaarheid van hun data. Dank aan de Provincie Overijssel, het Nederlands Filmfonds en Cinesud voor hun financiële steun en morele bijdrage. Dank aan Mimik, het Nederlands Filmfestival, Cinesud en Noardic Wave voor het bieden van een podium.

Bronnen foto's:

Cover	Filmhuis Kollum, locatie Multifunctioneel Centrum Oostenburg
Pg. 6	Filmhuis Middelharnis, locatie Het Diekhuus, foto: Jaap Peeman
Pg. 7	Filmhuis Borne, locatie Kulturhus De Bijenkorf Borne
Pg. 8	Filmhuis Oldenzaal, locatie Stadstheater De Bond
Pg. 10	Filmhuis Denekamp, locatie Kulturhus Denekamp
Pg. 16	Cinema Dongen, locatie Centrum De Volckaert Dongepark
Pg. 19	Filmhuis Oldenzaal, locatie Stadstheater De Bond
Pg. 20	Filmhuis Denekamp, locatie Kulturhus Denekamp
Pg. 29	Filmtheater Voorschoten, locatie Cultureel Centrum Voorschoten
Pg. 30	Filmhuis Steenwijk, locatie Rabotheater De Meenthe
Pg. 33	Filmtheater Fanfare, locatie Markland College Oudenbosch
Pg. 37	Filmhuis Groene Engel, locatie Cultuurpodium Groene Engel, Oss
Pg. 37	Filmhuis De Blauwe Kei, locatie De Noordkade, Veghel
Pg. 38	Filmhuis Almelo, locatie Theater Hof 88

Vormgeving

Sandra Luimes

© Filmkenniscentrum / Natte Haring, 2021

Mede mogelijk gemaakt door:

CineSud

HOE GROTER DE
AFSTAND TUSSEN
DIE TWEE, HOE
SLECHTER HET
UITPAKT.

A photograph of two young girls sitting in a cinema. The girl on the left has blonde hair and is wearing a brown dress, holding a pink gift box. The girl on the right has dark hair and is wearing a pink shirt. They are both looking towards the right. The background shows a dimly lit cinema with a warm light fixture on the wall.

VERKENNING VAN KLEINSCHALIGE FILMVERTONING

Filmkenniscentrum / Natte Haring 2021

FILM
Kennis
centrum

**NATTE
HARING**